

Erstatning og unnskyldning til transpersoner som har gjennomgått irreversibel sterilisering

Vedtatt av Høyres Studenters Landsstyre februar 2021

Kjønnsidentitet handler om hvordan en person opplever sitt eget kjønn, uavhengig av hva som kommer til uttrykk gjennom fysiske kjennetegn. Retten til kjønnsidentitet innebærer et krav om at samfunnet og loven skal anerkjenne og respektere personers opplevde kjønn. Konkret innebærer dette blant annet rett til medisinsk behandling og endring av juridisk kjønn, herunder ny fødselsattest og nytt personnummer med korrekt kjønnsmarkør.

Retten til kjønnsidentitet er vernet av Den europeiske menneskerettighetskonvensjon, som pålegger medlemsstatene positive plikter til å sikre at retten til kjønnsidentitet respekteres og negative plikter til å avstå fra å gjøre inngrep. Den europeiske menneskerettighetsdomstolen har i en rekke avgjørelser slått ned på utdatert praksis som ikke sikrer tilstrekkelig etterlevelse av rettighetene i form av dårlig juridisk rammeverk, ubegrunnede vilkår, og praksis som setter mennesker i en sårbar situasjon i et umenneskelig dilemma mellom å føye seg etter inngripende vilkår eller å la være å leve i tråd med egen kjønnsidentitet.

Siden 1950-tallet og frem til 2016 har norske helsemyndigheter praktisert et vilkår som satte mennesker i et slikt dilemma. Frem til lovendring i 2016 stilte helsemyndighetene krav om sterilisering for endring av juridisk kjønn, uten at dette kravet hadde hjemmel i lov. For enkelte har kravet om sterilisering og kirurgisk behandling vært uproblematisk, siden kirurgisk behandling har vært ønsket. Men for personer som i utgangspunktet ikke har ønsket et slikt inngrep, har kravet ført til at de er blitt fratatt evnen til reproduksjon.

Siden Norges praksis før lovendringen i 2016 har vært i strid med Den europeiske menneskerettighetskonvensjonen og uten hjemmel i lov, mener Høyres Studenter at staten bør opprette en særskilt erstatningsordning for transpersoner og personer med kjønnsinkongruens som er påført skader som følge av vilkåret om sterilisering for å få endret juridisk kjønn. Sverige innførte en slik ordning i 2018. Norge har til sammenligning etablert en særskilt erstatningsordning for tvangssteriliserte tatere på starten av 2000-tallet.

Organisasjonen Fri – foreningen for kjønns- og seksualitetsmangfold anslår at i underkant av 500 personer skiftet kjønn før loven ble endret. Siden en del ønsket behandlingen, vil andelen som ønsker erstatning være færre enn 500 personer.

Å henvise disse personene til de alminnelige domstolene vil i realiteten forhindre mange fra å få den erstatningen de har krav på, siden det er kostnader og risiko

knyttet til slik domstolsbehandling. Det kan by på bevismessige utfordringer å godtgjøre at terskelen for å få tilkjent erstatning etter de alminnelige vilkårene for erstatningsansvar er oversteget.

Høyres Studenter mener transpersoner bør få en offentlig uforbeholden unnskyldning for de lidelser de er påført gjennom praktiseringen av vilkåret om sterilisering. En anerkjennelse av at skadene denne gruppen er påført har vært unødvendige og at staten har gjort noe galt, vil ha stor betydning for de berørte.

Høyres Studenter mener at:

- Transpersoner og personer med kjønnsinkongruens som har gjennomgått uønsket irreversibel sterilisering må få erstatning for skader de er påført som følge av vilkåret om sterilisering for å få endret juridisk kjønn.
- Staten bør gi mennesker utsatt for uønsket irreversibel sterilisering en uforbeholden unnskyldning for den lidelse de er påført som følge av praksis med vilkår om sterilisering for å få endret juridisk kjønn.